NUTQ MULOQOTI JARAYONIDA MUROJAAT SHAKLINI TANLASH

Nishanova Sitora Abduraimovna,
Samarqand davlat chet tillari insituti mustaqil izlanuvchisi

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.19606619

Annotatsiya. *Ushbu maqolada nutq muloqoti jarayonida murojaat shaklini tanlash masalasi tahlil qilinadi. Murojaat shakllari ijtimoiy, madaniy va psixologik omillar ta'sirida shakllanishi hamda suhbatdoshlar o'rtasidagi munosabatlarni aks ettirishi yoritiladi. Shuningdek, turli vaziyatlarda murojaat shaklini to'g'ri tanlashning ahamiyati, uning nutq samaradorligiga ta'siri misollar orqali asoslab beriladi. Tadqiqot davomida ingliz va o'zbek tillaridagi murojaat birliklari qiyosiy jihatdan tahlil qilinadi va ularning o'xshash hamda farqli tomonlari aniqlanadi.*

Kalit so'zlar: *murojaat shakli, nutq muloqoti, kommunikativ vaziyat, ijtimoiy omillar, til madaniyati, nutq etiketi, qiyosiy tahlil.*

Аннотация. *В данной статье рассматривается выбор форм обращения в процессе речевого общения. Анализируются социальные, культурные и психологические факторы, влияющие на формирование форм обращения, а также их роль в отражении взаимоотношений между собеседниками. Особое внимание уделяется значению правильного выбора формы обращения в различных коммуникативных ситуациях и его влиянию на эффективность речи. В ходе исследования проводится сравнительный анализ форм обращения в английском и узбекском языках, выявляются их сходства и различия.*

Ключевые слова: *формы обращения, речевое общение, коммуникативная ситуация, социальные факторы, культура речи, речевой этикет, сравнительный анализ.*

Abstract. *This article examines the selection of forms of address in the process of speech communication. It analyzes the social, cultural, and psychological factors influencing the use of address forms and their role in reflecting relationships between interlocutors. Special attention is given to the importance of choosing appropriate forms of address in different communicative situations and their impact on the effectiveness of communication. The study also provides a comparative analysis of address forms in English and Uzbek, identifying their similarities and differences.*

Keywords: *forms of address, speech communication, communicative situation, social factors, language culture, speech etiquette, comparative analysis.*

Kirish. Hozirgi globallashuv jarayonida nutq muloqoti insonlar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlarni shakllantirish va tartibga solishda muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Muloqot jarayonida qo'llaniladigan til birliklari, xususan murojaat shakllari, kommunikativ samaradorlikni ta'minlashda alohida ahamiyat kasb etadi. Murojaat shakli nafaqat nutqning boshlanish nuqtasi, balki suhbatdoshlar o'rtasidagi ijtimoiy masofa, hurmat darajasi, rasmiylik yoki norasmiylik holatini ifodalovchi muhim lingvopragmatik vosita hisoblanadi. Shu bois, nutq jarayonida murojaat shaklini to'g'ri tanlash masalasi tilshunoslikda dolzarb muammolardan biri sifatida e'tirof etiladi.

Adabiyotlar tahlili. Zamonaviy tilshunoslikda murojaat birliklari kommunikativ-pragmatik yondashuv asosida o'rganilib, ularning nutq jarayonidagi funksional xususiyatlari, ijtimoiy va madaniy omillar bilan uzviy bog'liqligi keng tadqiq etilmoqda.

Xususan, turli ijtimoiy qatlam, yosh, jins, kasb hamda madaniy muhit murojaat shakllarining tanlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Bundan tashqari, har bir tilning o‘ziga xos nutq etiketi mavjud bo‘lib, u murojaat birliklarining shakllanishi va qo‘llanishida muhim rol o‘ynaydi. Ingliz va o‘zbek tillarida murojaat shakllarining o‘ziga xos xususiyatlarini o‘rganish, ularni qiyosiy tahlil qilish orqali umumiy va farqli jihatlarni aniqlash ilmiy hamda amaliy ahamiyatga ega.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, nutq muloqoti jarayonida murojaat shakllarini to‘g‘ri tanlash kommunikativ muvaffaqiyatni ta’minlash, nutq madaniyatini oshirish va madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Ayniqsa, bugungi kunda chet tillarini o‘rganish va xalqaro aloqalarning kengayishi sharoitida murojaat shakllarining lingvokulturologik xususiyatlarini chuqur o‘rganish zarurati ortib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, maqolada nutq muloqoti jarayonida murojaat shaklini tanlashning nazariy asoslari yoritilib, ingliz va o‘zbek tillari misolida ularning qo‘llanish xususiyatlari tahlil qilinadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada qiyosiy-tahliliy, tavsifiy va pragmalingvistik yondashuvlardan foydalanildi. Ingliz va o‘zbek tillaridagi murojaat shakllari turli kommunikativ vaziyatlar doirasida lingvistik va ekstralingvistik omillar asosida tahlil qilindi. Shuningdek, nutqiy birliklarning funksional-pragmatik xususiyatlarini aniqlashda umumlashtirish va interpretatsiya metodlari qo‘llanildi.

Tahlillar va natijalar. Nutq muloqoti jarayonida murojaat shakllarining tanlanishi murakkab lingvopragmatik hodisa bo‘lib, u turli ekstralingvistik va intralingvistik omillar ta’sirida yuzaga keladi. Murojaat birliklari kommunikatsiya ishtirokchilari o‘rtasidagi ijtimoiy munosabatlarni ifodalash bilan birga, nutqning mazmuniy va emotsional yo‘nalishini ham belgilab beradi. Shuning uchun murojaat shakllarini o‘rganish tilshunoslikning pragmatika, sotsiolingvistika va lingvokulturologiya kabi yo‘nalishlari doirasida alohida ahamiyat kasb etadi.

Murojaat shakllarining tanlanishida, avvalo, kommunikativ vaziyatning xarakteri muhim rol o‘ynaydi. Rasmiy va norasmiy muloqot sharoitida qo‘llaniladigan murojaat birliklari keskin farqlanadi. Rasmiy muhitda hurmat va ijtimoiy masofani saqlashga xizmat qiluvchi ***“janob”, “xonim”, “ustoz”*** kabi shakllar ustunlik qilsa, norasmiy vaziyatda esa yaqinlikni ifodalovchi ismlar, qisqartmalar yoki erkalash shakllari keng qo‘llaniladi. Bu holat ingliz tilida ham kuzatilib, ***“Mr.”, “Mrs.”, “Sir”, “Madam”*** kabi rasmiy murojaat birliklari bilan bir qatorda “buddy”, “dear”, “bro” kabi norasmiy shakllar faol ishlatiladi. Demak, murojaat shaklining tanlanishi nutq vaziyatining rasmiylik darajasi bilan bevosita bog‘liqdir.

Shuningdek, murojaat birliklarining qo‘llanishida ijtimoiy omillar, xususan, yosh, jins, kasb, ijtimoiy maqom kabi ko‘rsatkichlar muhim ahamiyatga ega. Masalan, yoshi

katta shaxslarga nisbatan hurmat ifodalovchi murojaat shakllari tanlanadi, bu esa o‘zbek tilida ***“aka”, “opa”, “ota”, “ona”*** kabi birliklar orqali namoyon bo‘ladi. Ingliz tilida esa bunday munosabat ko‘proq intonatsiya, leksik vositalar yoki kontekst orqali ifodalanadi. Shu jihatdan o‘zbek tilida murojaat shakllari ijtimoiy ierarxiyani aniqroq aks ettirsa, ingliz tilida bu tizim nisbatan soddaroq va universal xarakterga ega ekanligi kuzatiladi.

Murojaat shakllarining tanlanishida madaniy omillar ham muhim o‘rin tutadi. Har bir xalqning nutq etiketi o‘ziga xos bo‘lib, u milliy qadriyatlar, urf-odatlar va an’analar bilan chambarchas bog‘liqdir. O‘zbek nutq madaniyatida hurmat va odob-axloq mezonlari ustuvor bo‘lib, murojaat shakllarining xilma-xilligi va boyligi bilan ajralib turadi. Ingliz nutq madaniyatida esa individuallik va tenglik tamoyillari ustun bo‘lib, murojaat shakllari ko‘proq standartlashgan ko‘rinishga ega. Bu farqlar madaniyatlararo muloqot jarayonida noto‘g‘ri murojaat shaklini tanlash natijasida kommunikativ noqulayliklar yuzaga kelishiga sabab bo‘lishi mumkin.

Bundan tashqari, murojaat shakllari nutqning emotsional-ekspressiv bo‘yoqdorligini oshirishda ham muhim vosita hisoblanadi. Erkalash, kinoya, hurmat yoki sovuqqonlik kabi emotsional holatlar murojaat birliklari orqali aniq ifodalanadi. Masalan, bir xil shaxsga turli vaziyatlarda turlicha murojaat qilish orqali nutq egasi o‘z munosabatini ochiq yoki yashirin tarzda ifodalashi mumkin. Bu esa murojaat shakllarining pragmatik imkoniyatlari keng ekanligini ko‘rsatadi.

Qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, ingliz va o‘zbek tillarida murojaat shakllari funksional jihatdan o‘xshash bo‘lsa-da, ularning ifodalanish vositalari va qo‘llanish xususiyatlari sezilarli darajada farqlanadi. O‘zbek tilida murojaat shakllari morfologik va leksik jihatdan boy tizimni tashkil etsa, ingliz tilida ular ko‘proq leksik va sintaktik vositalar orqali ifodalanadi. Shu bilan birga, har ikkala tilda ham murojaat shakllarining asosiy vazifasi kommunikativ hamkorlikni ta’minlash, suhbatdoshlar o‘rtasidagi ijtimoiy va psixologik masofani tartibga solishdan iboratdir.

Nutq muloqotida murojaat shakllarining tanlanishi faqatgina ijtimoiy yoki madaniy omillar bilan cheklanib qolmay, balki kognitiv va psixolingvistik jarayonlar bilan ham uzviy bog‘liqdir. Muloqot ishtirokchisi murojaat shaklini tanlash jarayonida suhbatdosh haqidagi mavjud bilimlari, stereotiplari va kommunikativ tajribasiga tayangan holda qaror qabul qiladi. Bu jarayon avtomatik tarzda kechsa-da, uning natijasi kommunikativ muvaffaqiyat yoki muvaffaqiyatsizlikka olib kelishi mumkin. Shu bois, murojaat birliklarini tanlash inson tafakkuri va nutq faoliyati o‘rtasidagi murakkab o‘zaro aloqani aks ettiradi.

Zamonaviy tadqiqotlarda murojaat shakllari nutq aktlari nazariyasi doirasida ham o‘rganilib, ular illokutiv kuchni ifodalovchi vositalardan biri sifatida talqin etiladi. Ya’ni, murojaat shakli orqali nutq egasi nafaqat suhbatdoshni chaqiradi, balki unga nisbatan o‘z

munosabatini, niyatini va kommunikativ strategiyasini ham bildiradi. Masalan, hurmat ifodalovchi murojaat shakli bilan boshlangan nutq akti ko‘pincha ijobiy qabul qilinadi, bu esa nutqning perlokutiv ta’sirini kuchaytiradi. Aksincha, noo‘rin yoki nomaqbul murojaat shakli muloqotda ziddiyat yoki salbiy munosabatlarni yuzaga keltirishi mumkin.

Murojaat shakllarining diskursiv xususiyatlari ham alohida e’tiborga loyiqdir. Ular nafaqat alohida nutq birliklari sifatida, balki butun diskurs tuzilmasining muhim komponenti sifatida namoyon bo‘ladi. Xususan, dialogik nutqda murojaat shakllari suhbatning boshlanishi, rivoji va yakunida turlicha funksiyalarni bajaradi. Boshlang‘ich bosqichda ular aloqa o‘rnatish vositasi bo‘lsa, keyingi bosqichlarda esa e’tiborni jalb qilish, mavzuni o‘zgartirish yoki nutqni boshqarish funksiyalarini bajaradi. Shu jihatdan murojaat birliklari diskursni tashkil etuvchi strategik vositalardan biri hisoblanadi.

Shuningdek, zamonaviy raqamli kommunikatsiya sharoitida murojaat shakllarining transformatsiyasi kuzatilmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar va elektron yozishmalarda an’anaviy murojaat shakllari qisqarib, soddalashgan yoki yangi shakllar bilan almashmoqda. Masalan, ingliz tilida ***“Hi”, “Hey”*** kabi qisqa murojaatlar keng qo‘llanilsa, o‘zbek tilida ham ***“Salom”, “Assalomu alaykum”*** shakllarining turli qisqartirilgan variantlari uchramoqda. Bu jarayon tilning dinamik rivojlanishini aks ettiradi va murojaat shakllarining kommunikativ moslashuvchanligini ko‘rsatadi.

Murojaat shakllarining gender aspekti ham muhim ilmiy yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Ayrim tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, erkaklar va ayollar nutqida murojaat birliklarining qo‘llanish chastotasi va turi farq qilishi mumkin. Ayollar nutqida ko‘proq muloyimlik va hurmat ifodalovchi shakllar uchrasa, erkaklar nutqida qisqa va to‘g‘ridan-to‘g‘ri murojaatlar ustunlik qilishi kuzatiladi. Bu farqlar ijtimoiy rollar va madaniy stereotiplar bilan izohlanadi.

Bundan tashqari, murojaat shakllarining funksional-semantik tasnifi ham muhim ahamiyatga ega bo‘lib, ular nominativ, vokativ, ekspressiv va pragmatik guruhlarga ajratiladi. Nominativ murojaatlar shaxsni aniqlashga xizmat qilsa, vokativ shakllar bevosita chaqirish funksiyasini bajaradi. Ekspressiv murojaatlar esa nutqning emotsional rangini kuchaytiradi, pragmatik murojaatlar esa muloqot strategiyasini belgilaydi. Bu tasnif murojaat birliklarining ko‘p qirrali tabiatini ochib berishga xizmat qiladi.

Natijada, murojaat shakllarini tanlash jarayoni ko‘p omilli va ko‘p qatlamli hodisa ekanligi namoyon bo‘ladi. U til tizimi, ijtimoiy muhit, madaniy qadriyatlar va individual nutqiy kompetensiyaning o‘zaro ta’siri asosida shakllanadi. Shu sababli, murojaat shakllarini chuqur o‘rganish nafaqat nazariy tilshunoslik, balki amaliy kommunikatsiya va til o‘qitish jarayonlari uchun ham muhim ilmiy asos yaratadi.

Nutq muloqotida murojaat shakllarining tanlanishi strategik kommunikativ harakat sifatida ham talqin etiladi. Muloqot ishtirokchilari o‘z nutqiy maqsadlariga erishish uchun

murojaat birliklarini ongli yoki ongsiz ravishda tanlaydilar. Bu jarayonda ***“yaqinlashtirish”*** va ***“masofalashtirish”*** strategiyalari muhim rol o‘ynaydi. Yaqinlashtirish strategiyasida suhbatdosh bilan do‘stona munosabatni mustahkamlash maqsadida norasmiy yoki erkalash shakllari qo‘llanilsa, masofalashtirish strategiyasida esa rasmiy va neytral murojaat birliklari tanlanadi. Mazkur strategiyalar nutqning ijtimoiy-pragmatik yo‘nalishini belgilab, kommunikativ natijaga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Murojaat shakllari nutq etiketi tizimining ajralmas qismi sifatida tilning normativ va variativ jihatlarini ham aks ettiradi. Normativ jihat til qoidalari va ijtimoiy me’yorlarga asoslangan bo‘lsa, variativlik esa real nutq jarayonida yuzaga keladigan individual va kontekstual o‘zgarishlar bilan belgilanadi. Shu bois, bir xil kommunikativ vaziyatda turli shaxslar turlicha murojaat shakllarini qo‘llashi mumkin. Bu esa tilning jonli va dinamik tizim ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Murojaat shakllarining semantik-pragmatik xususiyatlarini tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, ular ko‘pincha ***ko‘p ma’nolilik*** va ***konnotativlik***ka ega bo‘ladi. Ya’ni, bir xil murojaat birligi turli kontekstlarda turlicha ma’no va munosabatni ifodalashi mumkin. Masalan, ayrim murojaat shakllari ijobiy emotsiyani bildirishi bilan birga, kinoya yoki istehzo ma’nosida ham qo‘llanishi mumkin. Bu holat murojaat birliklarining interpretatsiyasi kontekstga kuchli darajada bog‘liqligini ko‘rsatadi.

Til o‘rganish jarayonida murojaat shakllarini egallash muhim kommunikativ kompetensiya tarkibiy qismi hisoblanadi. Xususan, chet tilini o‘rganayotgan shaxslar ko‘pincha grammatik jihatdan to‘g‘ri gap tuzgan bo‘lsa-da, murojaat shaklini noto‘g‘ri tanlagani sababli kommunikativ xatolarga yo‘l qo‘yishi mumkin. Bu esa pragmatik kompetensiyaning yetarli darajada shakllanmaganligini ko‘rsatadi. Shu sababli, zamonaviy til o‘qitish metodikasida murojaat shakllarini o‘rgatishga alohida e’tibor qaratish zarur.

Murojaat birliklari ijtimoiy identifikatsiya vositasi sifatida ham xizmat qiladi. Ular orqali shaxsning ijtimoiy mansubligi, madaniy darajasi, hatto hududiy kelib chiqishi haqida ma’lum tasavvur hosil qilish mumkin. Dialektal va hududiy farqlar ham murojaat shakllarida o‘z aksini topadi. Masalan, ayrim hududlarda keng qo‘llaniladigan murojaat birliklari boshqa hududlarda kam uchrashi yoki umuman ishlatilmasligi mumkin. Bu esa murojaat shakllarining lingvogeografik xususiyatlarini o‘rganish zaruratini yuzaga keltiradi. Bundan tashqari, institutsional muloqotda murojaat shakllari alohida tartibga solingan bo‘ladi. Ta’lim, tibbiyot, huquqiy yoki rasmiy idoralarda murojaat shakllari qat’iy me’yorlarga asoslanadi va ularning buzilishi professional etikaga zid hisoblanadi. Masalan, o‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi muloqotda ma’lum bir masofa saqlanishi, shifokor va bemor o‘rtasida esa hurmat va ishonchni ta’minlovchi murojaat birliklari tanlanishi zarur. Bu holat murojaat shakllarining institutsional funksiyasini yaqqol namoyon etadi. Murojaat shakllarining evolyutsiyasi ham e’tiborga loyiq bo‘lib, ular vaqt

o‘tishi bilan jamiyatdagi ijtimoiy o‘zgarishlarga mos ravishda yangilanib boradi. Globalizatsiya, urbanizatsiya va madaniyatlararo aloqalarning kuchayishi natijasida ayrim an’anaviy murojaat shakllari iste’moldan chiqib borayotgan bo‘lsa, yangilari shakllanmoqda. Ayniqsa, yoshlar nutqida qisqa, soddalashtirilgan va ko‘p hollarda ingliz tilidan kirib kelgan murojaat birliklari keng qo‘llanilmoqda. Bu esa til tizimining ochiqligi va o‘zgaruvchanligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Shunday qilib, murojaat shakllarini tanlash jarayoni ko‘p darajali va tizimli hodisa bo‘lib, u kommunikativ strategiya, ijtimoiy me’yorlar, madaniy qadriyatlar hamda individual nutqiy tajribaning o‘zaro uyg‘unlashuvi asosida shakllanadi. Mazkur omillarni kompleks tarzda o‘rganish murojaat birliklarining nazariy asoslarini yanada chuqurlashtirishga hamda ularning amaliy qo‘llanish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot natijalari nutq muloqoti jarayonida murojaat shakllarini tanlash ko‘p omilli, murakkab va tizimli hodisa ekanligini ko‘rsatdi. Aniqlanishicha, murojaat birliklari nafaqat lingvistik vosita, balki ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi, kommunikativ hamkorlikni ta’minlovchi hamda nutqning pragmatik yo‘nalishini belgilovchi muhim funksional element hisoblanadi. Ularning tanlanishi kommunikativ vaziyat, ijtimoiy maqom, yosh, jins, madaniy muhit va individual nutqiy kompetensiya kabi omillar bilan bevosita bog‘liq holda amalga oshadi.

Tadqiqot davomida ingliz va o‘zbek tillaridagi murojaat shakllarining qiyosiy tahlili ularning funksional jihatdan o‘xshashligini, biroq ifodalanish vositalari va qo‘llanish mexanizmlarida sezilarli farqlar mavjudligini ko‘rsatdi. Xususan, o‘zbek tilida murojaat birliklarining ijtimoiy-ixtisoslashgan va madaniy jihatdan boy tizimi shakllangan bo‘lsa, ingliz tilida ular nisbatan soddalashtirilgan va universallashgan xarakterga ega ekanligi aniqlandi. Bu holat har ikki tilning lingvokulturologik xususiyatlari bilan izohlanadi.

Shuningdek, murojaat shakllarining to‘g‘ri tanlanishi kommunikativ muvaffaqiyatni ta’minlashda hal qiluvchi omillardan biri ekanligi asoslandi. Noto‘g‘ri yoki nomuvofiq murojaat birliklarining qo‘llanishi esa muloqotda pragmatik xatolarga, hatto kommunikativ ziddiyatlarga olib kelishi mumkin. Shu bois, murojaat shakllarini o‘rganish va ularni amaliy nutqda to‘g‘ri qo‘llash kommunikativ kompetensiyaning ajralmas qismi sifatida qaralishi lozim.

Tadqiqot natijalari asosida shuni ta’kidlash mumkinki, murojaat shakllarini tizimli o‘rganish tilshunoslikning pragmatika, sotsiolingvistika va lingvokulturologiya yo‘nalishlarini rivojlantirish bilan birga, chet tillarini o‘qitish metodikasini takomillashtirishda ham muhim nazariy va amaliy asos yaratadi. Kelgusida mazkur muammoni yanada chuqurroq o‘rganish, xususan, turli diskurs turlarida va raqamli

kommunikatsiya sharoitida murojaat shakllarining o‘zgarish dinamikasini tahlil qilish ilmiy izlanishlarning istiqbolli yo‘nalishlaridan biri sifatida baholanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Usage. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 345 p.
2. Leech G. Principles of Pragmatics. – London: Longman, 1983. – 250 p.
3. Yule G. Pragmatics. – Oxford: Oxford University Press, 1996. – 138 p.
4. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 499 p.
5. Wardhaugh R. An Introduction to Sociolinguistics. – Oxford: Blackwell Publishing, 2006. – 372 p.
6. Holmes J. An Introduction to Sociolinguistics. – London: Routledge, 2013. – 512 p.
7. Hymes D. Foundations in Sociolinguistics: An Ethnographic Approach. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1974. – 248 p.
8. Safarov Sh. Pragmalingvistika. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2008. – 300 b.
9. Nishanova S.A Journal of International Scientific Research: 870-878 p.
10. Nurmonov A. Tilshunoslik nazariyasi. – Toshkent: Sharq nashriyoti, 2012. – 280 b.
11. Mahmudov N. Nutq madaniyati asoslari. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2010. – 240 b.
12. Yo‘ldoshev B. Sotsiolingvistika asoslari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2015. – 220 b.
13. Rahmatullayev Sh. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. – Toshkent: Universitet nashriyoti, 2006. – 350 b.
14. Iskandarova Sh. Til va madaniyat muammolari. – Toshkent: Fan, 2018. – 210 b.
15. Trudgill P. Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society. – London: Penguin Books, 2000. – 200 p.